

ŽELEZNIČAR

GLASILO SLOVENSkih ŽELEZNIŠKIH NASTAVLJENCEV

UREDNIŠTVO
se nahaja v Trstu ulica Madonnina 15,
Telefon 15-70
UPRAVNIŠTVO
Dunaj V. — Zentagasse 5.

Izhaja v Trstu 1 in 15 vsaki mesec

Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.
o o o Rokopisi se ne vračajo. o o o

Naročnina:

za celo leto 4.40 K
za pol leta 2.20 K
za četrt leta 1.10 K
Posamezna številka 18 vin.

NAŠ PRAZNIK.

1. majnik! Komu ne utripa srce močnejše, ko sliši imenovati ta dan in ko ga je zopet enkrat dočakal? Po celem dolgem letu trpljenja en dan veselja. To je pravi praznik, ki ga praznuje delavstvo po vsem svetu. Dan najčistejšega veselja je za delavstvo, ki si je v svesti, da si je ta edini delavski praznik s trudom priborilo. Cerkevni poglavar odpravlja praznike, da bi še za več dni v letu zaslužnil delavstvo nenasitnemu kapitalizmu. Kakor pa si je delavstvo izvojevalo prvi majnik, največji delavski praznik, tako si jih bo izvojevalo še več. Otreslo se bo verig suženjstva in nastopila bo pravična razdelitev dela in počitka.

Danes počiva delo. Trpinov roj hiti v veličasten tempelj narave, da si razvedri duha in telo in uživa krasoto zelenih logov in s cvetjem posutih livad, da posluša žvrgolenje ptic in se navzije jasnih in toplih žarkov pomladanskega solnca, ki jih tolikanj pogreša v zatohlih delavnicah.

Malo povoda ima delavstvo za praznovanje veselih praznikov. Resno in kruto je vsakdanje življenje. Borba za borni kruh ne da delavcu, da bi si oddahnil in se nekoliko razvedril. Mori ga trudapolno delo dolgih delavnikov pod tujo streho kjer dela, skrbi poln je njegov delopust pod tujo streho kjer prebiva s svojo družino. Celó v njegovem kratkem počitku ga v sanjah muči skrb kje in kako bo doprinesel večer svojega življenja, kako se bo njegovim dragim godilo, ko on enkrat premine. V prvem svitu jutranje zore ga zbudi žvižg lokomotive ali pa glas tovarniške piščali in ga kliče na tlako.

Kakor je resno življenje delavca, tako je resen tudi njegov boj za obstanek. Peha se dan za dnem, leto za letom, da pripravi za druge, ki nič ne delajo in samo uživajo, krasne palače, lepe obleke in vse razkošje, ki si ga le more srce poželeti. Trudi se za udobnosti posedujočih in njih družin. Sam pa strada in životari v najhujši bedi in mora gledati kako mu žena in otroci hirajo vsled vednega pomanjkanja. Nežna deca umira, ker stariši ne morejo prislužiti toliko, da bi odvrnili najhujšo bedo.

Ko mu dorastejo sinovi, ki jih je z

velikim trudom vzgojil, mu jih vzame moloh militarizem, ki se ne zadovolji le z gmotnimi žrtvami, temveč zahteva tudi kri. Ne ozira se na to ali ima delavec in njegova družina kaj jesti, temveč brezobzirno zahteva žrtve za svoje nenasitno žrelo.

Vrhutega pa je še klerikalizem zaslužnil duhove in velike množice ljudstva še tavajo v temi.

A tudi za revne trpine je napočil svit boljše bodočnosti. Delavstvo prihaja do spoznanja in se vedno bolj zaveda svojega človeškega dostojanstva. Bori se za svobodo duha in telesa. Zarja svobode, ideja socializma prodira v vedno širše kroge in razganja duhamorno temo. Povzdigniti hoče bedne množice na višjo stopinjo in jih kliče v boj za svobodo, enakost in bratstvo. Boj, večni boj je življenje delavca.

Malo prilike ima torej delavstvo za prazniško veselje in nobenega deleža nima na praznovanju drugih. Drugi obhajajo zgodovinske dneve osvoboditve — a delavec še ni svobeden — drugi obhajajo patrijotične praznike, skratka, vsako priliko izrabijo, da praznujejo. Veselijo se zlatega solnca, ki sije siromaku kvečjemu skozi zaprašene šipe zatohlih delavnic, kjer se mora pehati za druge, ki ne sejejo in vendar žanjejo.

Delavec nima mnogo prilike, da bi se veselil krasne narave. Tujec je pod streho delavnice, tujec v brlogu kjer životari. On ne ve kaj je lepota narave, ker je vklečen v težke verige suženjstva.

In vendar je duši delavca podarjen dar najčistejšega veselja do življenja. Čuti brezdelnih lenuhov so otopeli vsled vednega uživanja in prenasičeni ne morejo nikoli uživati čistega neskajjenega veselja. Proletarec pa si izvojuje kratko veselje v kruti borbi z neizprosno usodo. Velik je dar veselja v ljudstvu, a njega mera je pičila in stotisočem je odrečena vsa sreča.

Izvojevati hočemo pravico do veselja za vse trudne in preobložene. Zakaj imamo na našem bojnem praporu zapisano trojno zlato osmico? Osem ur dela, da ne bo več muke polno izrabljanje naših moči, temveč vesela igra naših ustvarjajočih moči. Tudi delo je lahko veselje, če se ga ne izsili onemoglim mišicam, če sta

duh in telo spočita. Osem ur razvedrila — to je pravica do solnčnega svita in prostega zraka, in do bivanja v krogu družine, pravica uživanja prijateljstva in ljubezni. Veselje do narave in ljudi — oboje nam je zajamčeno v osemurnem razvedrilo! Osem ur spanja! Oživljajoče spanje brezskrbnih — to je cilj tretje osmice! To trojno število je naš evanđelji harmoničnega življenja.

Delavsko varstvo in delavske pravice zahtevamo, da ustvarimo vesel človeški rod. Brezpraven je suženj; svoj delež življenjskih dobrin dobiva kot miloščino. Mi pa nočemo, da bi velikanska večina človeškega rodu igrala vlogo beračev. Svoje pravice hočemo! Ko bo ta boj zmagonosno končan, naj ga ne omadežuje zavist in prepir, boj in vojska. Konec mora biti hudobnega veselja, konec prešernosti izkoriščevalcev, ki se radujejo nad solzami drugih in ki ukajo poleg mrtvih trupel svojih sovražnikov. Stremimo tudi za strmoglavljenjem militarizma, ker on je, ki najbolj zabranjuje pobratimstvo vseh ljudi, srečo vseh narodov.

Osemurni delavnik, delavsko varstvo, boj proti militarizmu in pobratimstvo ljudstev so ideje, za katere nastopamo prvega maja in zanje je mednarodni socialistični kongres v Parizu leta 1889 ustanovil praznovanje prvega majnika. Prvi majnik je torej dan boja — a ob enem tudi dan veselja. Ta dan občutimo za nekaj ur, kar bodo naši vnuki neskajjeno in popolnoma uživali. Mislimo danes na bodoče rodove in veselimo se današnjega razvedrila in zemlje z njenim mladim zelenjem, ker ta zemlja bo nekdanj naša! — veselimo se pomladanskega solnca, ker nova pomlad bo prišla nad človeštvo! Podajmo si bratsko roko in zaukajmo, da zadoni daleč naokrog, ker onstran hribov in morja, v vseh deželah so poletarci vseh jezikov ravnokotno združeni v prazniškem veselju kakor mi. Danes je pobratimstvo ljudstev resnica, četudi za sedaj le za en dan. Proletarci! Veselite v krogu svojih dragih — danes vas ne loči noben delodajalec! Veselite se danes stari in mladi, ker jutri bo zopet dan boja, jutranjem tudi in tako vsak dan. Danes pa se otresite vseh skrbi, ker danes je prvi majnik — največji praznik proletarijata!

Naraščanje revolucionarnih življev.

(Napisal Karel Kaatsky.)

(Konec.)

Od l. 1895. je seveda kapitalistični razvoj izdatno napredoval in z njim naraščanje proletariata. Žal nam statistični podatki od l. 1907, ki to osvetljujejo, še niso v popolnem obsegu na razpolago.

Po začasnih podatkih je v dobi od 1895 do 1907 naraslo število samostojnih moških v poljedelstvu, industriji in trgovini za 33.084, torej *skoro nič*; število moških nastavljenecv in mezdnih delavcev, torej proletarcev, pa je poskočilo za 2.891.228, skoro *stokrat* bolj.

Proletarski življ, ki je bil že 1895 med prebivalstvom in tudi med volilci v večini, je v tem času dosegel pretežno večino.

L. 1907. je znašalo število volilnih upravičencev 13.352.900. 12. junija 1907. pa so našli 18.583.864 pridobivajočih moških. Od teh jih je bilo 13.951.000 starih nad 25 let. Če odštejemo inozemce, vojake, osebe, ki so uživale ubožno podporo in ki so bile kaznovane z izgubo državljskih častnih pravic, potem se to število vjema s številom volilnih upravičencev.

Od 18.583.864 pridobivajočih moških je 4.438.123 samostojnih v poljedelstvu, industriji in trgovini, 12.695.522 pa delavcev in nastavljenecv.

Vzemimo, da je odstotek volilnih upravičencev med samostojnimi moškimi in delavci isti kakor l. 1895, potem dobimo naslednje številke:

	Volilnih upravičencev spla	samostojnih	delavcev
1895	10,628,292	4,172,269	5,590,743
1907	13,352,900	4,202,903	7,275,944
Prirastek	2,724,608	30,634	1,685,201

Glavni del prirastka volilnih upravičencev odpada na proletariat, še mnogo bolj nego v dobi od 1882 do 1895.

Ampak tudi številke zadnjega ljudskega štetja 1905 so značilne za napredek industrije.

V splošnem so mesta političnemu življenju, organizaciji proletarcev in razširjanju naših nauk prijaznejša nego dežela. Vsled tega je važno, da prebivalstvo na deželi nazaduje v primeri z mestnim prebivalstvom.

Kako hitro se vrši ta proces, kaže naslednja tablica. Pod podeželsko prebivalstvo je šteto prebivalstvo občin z manj nego 2000 stanovniki, med mestno pa prebivalstvo občin, ki imajo najmanj 2000 prebivalcev. Našteli so:

leta	podeželskega prebivalstva		mestnega prebi- valstva	
	absolutno	v odstotkih	absolutno	v odstotkih
1871	26,219,352	63,9	14,790,798	36,1
1880	26,213,531	58,6	18,720,530	41,4
1890	25,185,241	53,0	23,243,229	47,0
1900	25,734,103	45,7	30,633,075	54,3
1905	25,822,481	42,6	34,818,797	57,4

V teku tridesetih let se je mestno prebivalstvo več ket *podvojilo*, dočim je podeželsko prebivalstvo ne le relativno, temveč tudi *absolutno* nazadovalo. Dočim je mestno prebivalstvo naraslo za *dvajset milijonov*, se je podeželsko zmanjšalo skoro za *miljon*. Ob ustanovitvi države je tvorilo še skoro *dve tretjini* prebivalstva, danes le še nekaj malega več nego *dve petinki*.

Med poedinimi državami Nemčije pa rasto najhitreje tiste, ki se industrijsko najbolj razvijajo. Ozemlje današnje Pruske in Saške je štelo l. 1816 60 odstotkov tedanjega prebivalstva na sedanjem ozemlju nemške države, 1905 pa že skoro 70 odstotkov. Južna Nemčija, ki je 1816 štela več kot *polovico* prebivalstva, naseljenega na sedanjem pruskem in saškem ozemlju, je imela 1905 le še *tretjino* tega prebivalstva. Ozemlje današnje Pruske in Saške je štelo 1816 15 milijonov prebivalcev, štiri južnonemške države z Alzacijo in Loreno skupno 8 milijonov. 1905 pa je prusko-saško prebivalstvo znašalo 42 milijonov ljudi, južna Nemčija pa 14 milijonov. Prvo se je skoro *potrojilo*, to pa se ni niti *podvojilo*.

Tako gospodarski razvoj nevzdržema

pomnožuje revolucionijske elemente v ljudstvu, one življe, ki so interesirani na odstranitvi današnjega lastninskega in državnega reda na račun konservativnih življev, njih številno pretežje v državi postaja vedno večje.

Seveda so ti revolucionijski življi zaenkrat revolucionarni le po *možnosti*, ne v *resničnosti*. Naborni okraj tvorijo za *»revolucijske vojnike«*, vsi niso še taki vojniki.

Zrasli večinoma iz malega meščanstva in iz malih kmetov, obdrže mnogi proletarci še dolgo njegove lupine: ne čutijo se za proletarce. Ščedijo, da si kupijo ped zemlje, da odpro malo branjarijo, da začno pritlikavo rokodelstvo na *»lastno«* roko z nekaj nesrečnimi vajenci. Drugi so obupali nad tem in spoznali, da si s tem nakopljejo žalostno življenje, ampak ne čutijo se sposobne in nočejo si v družbi s svojimi tovariši izvojevati boljše življenje. Menijo, da se laglje skopljejo naprej, če izdajajo tovariše. Stavkokazi postanejo in člani žoltilh organizacij. Drugi zopet prodro nekoliko dalje: očitna jim je nujnost boja zoper kapitalista, ampak ne čutijo se še dovolj varne in močne, da bi napovedali boj vsemu kapitalističnemu sistemu. Pomoči iščejo pri meščanskih strankah in vladah.

Da, celo med onimi, ki so si osvojili spoznanje o neobhodnosti proletarskega razrednega boja, je še mnogo takih, ki se ne upajo preko meja obstoječe družbe, ki dvmijo o zmaji proletariata in obupujejo.

Čim hitrejši je gospodarski razvoj in z njim proletarizacija prebivalstva, čim mnogoštevilnejše množice odtekaajo z dežele v mesta, z vzhoda na zahod, iz male posesti v vrste neposestnih, tem mnogoštevilnejši so v proletarskih vrstah življi, ki še niso spoznali pomena socialne revolucije in ki ne umejo niti razrednih nasprotij naše družbe.

Njih pridobitev za socialistično misel je neobhodna, dasi v normalnih razmerah strašno težavna naloga, ki zahteva največje požrtvovalnosti in modrosti in ki napreduje mnogo počasneje, kakor si želimo. Naš naborni okraj obsega danes pač *tri četrtine* prebivalstva, najbrž še več, število za nas oddanih glasov šele *dobro tretjino* vseh volilcev, *četrtino* vseh volilnih upravičencev.

Ampak napredovanje se mahoma pospeši, če napočijo časi revolucionarnega vrenja. Neverjetno hitro se v takih časih uči masa prebivalstva in spoznava svoje razredne koristi. Ne le pogum in bojevitost, temveč tudi politični interes vzpodbode zavest, da je nastopil trenotek, ko se iz temne neči dokopljejo do jarke solnčne glorioje. Najlenejšega popade pridnost, najstrahopetnejšega smelost in najomejenjšemu se razširi pogled. V takih časih se v nekaj letih izvrši tak kos politične vzgoje mas, ki bi sicer potreboval več generacij.

Če je nastopil tak položaj, če je režim na tem, da se vsled notranjih protislovij sesuje, in če je v narodu razred, ki ima interes, pa tudi moč, da se povzpne do politične vlade, potem je treba le še stranke, ki uživa zaupanje tega razreda, ki nasprotuje omajanemu režimu z nespravljivo sovražnostjo in ki jasno spoznava dani položaj, da pelje kvišku stremeči narod do zmage.

Ta stranka je že davno socialna demokracija. Tudi revolucionarni razred je in tvori že dolgo večino naroda. Ali je računati z moralnim polomom vladajočega režima?

Povzdiga delavskega razreda.

Če smemo verjeti meščanskim listom, ki jih kupuje in čita še velik delavstva, se bo delavstvu še slabo godilo. Zmagati more le potom svoje lastne socialno-demokratske razredne organizacije. Le-ta pa po zatrdilih meščanskih mandatnih politikov vedno bolj nazaduje in propada brez upanja na rešitev, ker so delavci sami preveč nezmožni, da bi se ji trdno pridružili in raje tekajo za svojimi tlačitelji ter poljubljajo roko, ki jih bije in volijo meščanskega zastopnika, ki jih izdaja. Včasih je to prorokovanje meščanskega časopisja tako širokoustno, da dobimo vtis,

da ga niti njega iznajditeiji ne verjamejo. Če pa stvar natančneje zasledujemo in če opazujemo slabosti, ki še često tiče v delavstvu, množino brezbriznosti, bojzljivost in špekulacijo na milost gospode, ki jo je najti pri zaslužjenih in nevednih ljudeh, pomanjkanje samozaupanja, ki ga nahajamo celo pri organiziranih delavcih in nezadostno prosveto, ki tvori dobra tla za meščansko umetnost v zapeljevanju, moramo nasprotnikom priznati, da ne govorijo in pišejo vedno o propadanju in nazadovanju socialno-demokratskega delavskega gibanja, ne da bi to verjeli, marveč da upajo na ta propad. Poskusijo pa tudi vse, da bi delavstvu zlo mili hrbitišče ter ga izpremenili v žolte in črne oprode meščanskega izkoriščanja in zatiranja.

Naši nasprotniki verujejo uničenje samostojnega socialno-demokratskega delavskega gibanja, ker je v vsaki državi še na milijone brezbriznih delavcev, za katere se bje naborni boj in ker je v vsaki državi še tisoče delavcev, ki se dajo najeti za stavkolomstvo in politično izdajstvo svojih bratov. Iz tega dejstva nastane veliko vprašanje usode za v-e delavno človeštvo: Ali se bo posrečilo podjetniški državi in podjetniški stranki zabraniti povzdigo delavskega razreda s tem, da se razbije socialno-demokratsko delavsko gibanje in ali res nazaduje to gibanje vsled ustanovitve žoltilh in črnih organizacij?

Na to vprašanje brez drugega lahko odgovorimo s *prepričanja polnim ne*.

Vsled gospodarskih in političnih bojev more socialno-demokratsko gibanje sicer dobiti udarce, morajo ga ovirati žolte in črne organizacije in mu včasih, kakor nam priča stavkolomstvo krščanskih delavcev v ruhrskih premogovnikih, tudi občudno škodovati, a *trajno nazadovati ali pa celo propasti ne more nikoli, ker se ne more nikoli odpraviti zakonov naravnega razvoja*.

Ni v oblasti nasprotnikov, ne v oblasti brezbriznih mas ali pa pokvarjene usedline, ki tvori žolte in črne organizacije, da bi se moglo trajno zabraniti povzdigo delavskega razreda kot oblasti, ki se je popolnoma odločila od starih družabnih razredov. Celo najmanj delavni člani socialne demokracije ne morejo na dejstvu povzdige delavskega razreda ničesar izpremeniti, *ker potrebe življenja so močnejše kot vse nasprotje ali pasivileta napram socialnodemokratskem gibanju*. One *prodrejo in če so sovražniki še tako močni, ali pa če si prijatelji še tako udobno uredijo boj za naše cilje*.

Temeljno niso delavci nič bolj kot njih sovražniki in pomanjkljiva vzgoja in neprestana odvisnost je vzrok, da so ravno delavci čestokrat manj sposobni za boj kot tisti, ki so dorasli v gospodujočem razredu in prešerni samozavesti. Vrhutega se ne more tajiti, da pripomorejo visoke šole in duševni poklici našim nasprotnikom do velikanskega vpliva in da storijo mnogo večje število naborno sposobnih kot pomanjkljiva šolska izobrazba med proletarci.

Naši nasprotniki imajo zase oblast podjetnikov, bank, vlade in uprave dol do občine, tvorijo v vseh zakonodajnih zastopih večino, imajo sto dnevnikov napram nemu proletarskemu in na njih strani se bojujejo profesori, farji in odvetniki. *Vhljub temu pa ne bodo v stanu zabraniti socialno, kulturno in politično povzdigo delavskega razreda. Tudi ne na tako neugodnih tleh kot je nedvomno Avstrija s svojo zaostalo veleindustrijo, narodno mešanico in kulturno inferiornostjo*.

Kaj vsega niso storili naši nasprotniki proti nam od leta 1907, odkar je delavstvo tudi za meščanske stranke politična posest, ki si je zelo želijo!

Združili so se v parlamentu, in se borili z nami za organizacije, mladino in žene. Skušali so nas storiti politično brezvplivne in gospodarsko potlačiti. Govorili so o naših vodjih kot o strupenih rastlinah, ki lepo žive od krvavih delavskih grošev. Na vsak način so skušali omajati zaupanje v naša mezdna gibanja in akcije za železničarje in državne uslužbence. Dan na dan so nas v svojih

listih razglasili mrtvim in vporabljali separatistični prepir za prorokovanje našega poloma.

Vkljub temu pa korakamo naprej in z nami se pojavljajo v internaciji orjaški boji Anglije, ki pripravljajo pot zakoniti ureditvi minimalne mezde.

Noben dan ne mine brez uspešnih bojev in če bi vsak delavec čital svoj dnevnik in zasledoval srelovne dogodbe, bi se moral smejeti zatrdilom meščanskih listov, ki nas vidijo v vednem nazadovanju.

Kapitalizem brezobzirno koraka preko milijonov eksistenc in z njim zvezana razredna država oskrbuje njegove posle. V tisti meri v kateri pomnožuje svoj profit in ne priznava višjih življenskih potreb proletarijata, je država brezmočna, da bi skrbelo za redno oskrbo živil in odpravila nezno, vedno rastočo draginjo, ki izvira iz kartelov, carin, davkov in agrarnih koalicij. Tisti proletarski sloji, ki ne delajo proletarske politike, marveč meščansko politiko, propadajo vsled onemoglosti, gladu in boleznim.

Zlotemu in črnemu izdajstvu sledi dandanes beda in smrt vsled gladu, kakor je nekdanja kuga sledila vojskam in slabim letinam.

Edino sredstvo zoper bedo je socialno politična razredna politika v strokovnih organizacijah, zadrugah in parlamentih.

Edina pot do duševne bojne zmožnosti je lastno časopisje in neprestano nabiranje novih sobojevnikov, da se pobije zmaja brezbriznosti.

Po tej poti hodi proletarijat, ne raditega ker je boljši in plemenitejši od meščanstva, temveč ker mora hoditi po tej poti. Začasno nazadovanje ali porazi ne igrajo v tem procesu nobene vloge, temveč so le postojanke trpljenja za večje vstajenje in večji uspeh, ki ne more izostati tudi na najneugodnejših tleh. Brezbriznost more le podaljšati trpljenje gladu, nikoli pa ne more biti svetovnozgodovinski fakt v proletarijatu in nikoli onemogočiti naše povzdige. Za noben fakt ni pregovor: »Kdor ne uboga, ga tepe nadloga«, tako prikladen, kakor za delavstvo. Delavec mora vsako uro brezbriznosti poplačati z gladom in pomanjkanjem. V svetu kapitalizma nima zgubiti drugega kot svojo bedo in svoje verige. Torej se bojuje za to kar more pridobiti, za svet v katerem pomenja delo blagostanje in svobodo.

V znamenju tega boja bode proletarijat zmagal in mora zmagati!

Uplašen kapital.

Orjaški boj angleških rudarjev je kapital vsega sveta ne malo prestrašil. Najmočnejši in najponosnejši parlament sveta, ki ga je meščanstvo vseh narodov občudovalo, ta ponosna trdnjava se je v vsej svoji opojni oblasti morala podati oblegovalni armadi rudarjev. Množice izven parlamenta so narekemale in gospodje poslanci so smeli le tu pa tam kaj črtati. Množice niso bile le volilci, temveč to kar so v resnici, kot vzdrževalke in gonilne sile vsega družabnega življenja. Stavka ni bila le gospodarski boj, postala je nad vsem gospodujoče dejstvo politike. In to v deželi, ki se jo je toliko hvalisalo kot obljubljeno deželo socialnega miru, v deželi, kjer naj bi bil socializem inozemska iznajdba in razredni boj nepoznana tuja beseda.

Ni čudno če svetijo plameneča znamenja, ki so jih angleški rudarji prižgali gospodujočim njih dežele, daleč naokrog v vse dežele in da se kapitalizem s strahom in skrbjo ozira okrog po svojem svetu, ki se majo v temelju in da se plaho vpraša, če niso to znaki nastopa nove družbe. In ravno najmočnejši in najdalekovidnejši v gospodarskem območju kapitala so, ki si stavijo taka vprašanja.

Na občnem zboru zveze moravsko-šleskih industrijalcev je govoril Schuster, generalni ravnatelj vitkoviških železarskih tovarn, ki so vodilne v avstrijskem železar-

skem kartelu, katerega glavni akcijonar je Rothschild. Iz njegovega govora veje strah pred svitarjem v glavah delavstva. Njegov govor seveda ni bil namenjen za javnost. Najvažnejše točke se glasijo:

»Ogromni boj, ki se bije v Angliji med delavstvom in podjetništvom, se dviga visoko nad pomen navadnega gospodarskega mezdnege boja, kakor smo jih doživeli v raznih deželah na raznih krajih in v raznih časih. Tu ne gre zato ali se delavcem prizna gotova mera v zvišanju njih prejemkov in da se jim nudi možnost izboljšanja njih življenskih razmer, temveč je političen boj oblasti prve vrste. Kar se poleg drugega zahteva za izboljšanje mezd, je podrejenega pomena in — rekel bi — le na zunaj plašč za prave, zadnje in resnične želje, ki se prvič pojavljajo v nezastri jasnosti.

Stavka je le okvir; tu gre za generalni pregled armade, ki ga vršijo strokovne organizacije in socialnodemokratska društva Anglije, da se prepričajo v koliko morejo voditelji računati na široke mase, če pride do zadnjega boja za oblast. Če se to posreči ali ne, v kateri meri odgovarjajo Angleži temu stremljenju, je odločilnega pomena za vso industrijo ne le Anglije, temveč vsega sveta.

Živimo v dobi tako hitrih izprememb kot nikdar poprej. Opozarjam le na velike politične izpremembe pretečenega leta, v katerih so se vladne oblike nekaterih držav v kratkem času izpremenile in preuredile kakor nismo opažali tega nikdar poprej. Značilen je nemir, v katerega so prišli prebivalci zemlje. Pred petimi leti bi se bilo smatralo blaznim tistega, ki bi bil trdil, da bo Kitajska kmalu postala ljudovlada. Sedanji pojav nenadnega vzplamtenja velikega in mogočnega gibanja med delavstvom je v prvi vrsti smatrati kot političen moment, ki se razrašča v velikanski prevrat kakor je soditi po dosedanjih pojavih, od katerega pa nikakor ne vemo, kakšno preobrazbo more povzročiti.

Vsled izjave solidarnosti nemških rudarjev z angleškimi se nam razvija perspektiva dalekosežnega pomena. Če zasledujemo misel do njenih zadnjih konsekvenc, pridemo do zaključka, da tudi stalna armada, ki se rekrutira po veliki večini iz delavskih mas, kaj lahko odpove službo v trenutku ko jo pokliče gospodujoča oblast v boj za tiste ideale, za katere smo bili dosedaj pripravljeni potegniti meč iz nožnice. Če odpove delavec v svoji lastnosti kot vojak, potem se nam pojavijo perspektive, ki vodijo naravnost v absolutno temo. Iz tega vidika in iz že prej omenjenega je sedanji boj izredno važen.

Bilo bi pa popolnoma zgrešeno, če bi mi, kot zastopniki tiste gospodarske skupine, ki ima izredne interese na vzdrževanju obstoječega, preko tega dejstva prešli na dnevni red ter menili, da se moramo brez volje podvreči temu pojavu. Izgubljen je le tisti, ki se že sam smatra izgubljenim. Tega gibanja ne moremo zadrževati, moremo ga pa spraviti v tempo, ki ne prinaša obstoječemu redu prevelike škode.

»Mi ne bomo zadržali gibanja. To pove v zaupnem krogu eden najmočnejših gospodov kapitala! Le nadeja mu še ostane, da ga more ovirati. Novih sredstev seveda tudi on ne ve. Gospod Schuster je zagrizen sovražnik enake volilne pravice in ker je ne more odpraviti, jo skuša obvladati z nasilstvom ter predlaga svojim industrijalnim tovarišem ustanovitev mogočne volilne organizacije, ki bi pošiljala podjetniške hlapce v parlament namesto delavskih zastopnikov.

Toda to ni bistveno. Zanimivo pa je spoznanje tega kapitalističnega magnata, da smo v sredi socialne revolucije in njegovo priznanje, da mogotci starega sveta ne morejo na tem teku usode v zgodovini ničesar izpremeniti. Ta sovražnik vidi jasno in od njega se smemo učiti.

Stavbinske zadruge in stanovanjsko vprašanje.

I.

Stanovanjska mizerija in nje vzroki — Zadržna samopomoč v Angliji — Avstriji.

Najpogubnejši škodi kapitalističnega družabnega reda prištevamo stanovanjsko mizerijo bresposestnih ljudskih slojev. Kakor vse drugo, se vrši ugoditev stanovanjski potrebi, ki je zraven potrebe živil in obleke najnujnejša — v dobi kapitalizma na popolnoma anarhističen način. Ne potreba, temveč profitaželjnost zemljiških posestnikov odloča naj se li zgradi stanovanja ali ne. Profitaželjnost pa je popolnoma kapitalistična in se niti najmanj ne ozira na potrebo. Brezobzirno poganja zemljiški špekulant cene svojih zemljišč kvišku; brez pomislekov se trudi stavbinski podjetnik, da bi naročnika opeharil. Da skuša kapitalist, ki je posodil stavbinski kapital, izpreštati čim večje oderuške obresti, se samo ob sebi razume. Ob enem z njimi pa si delijo plen država, dežela in občina. V tej vrsti pa ni najzadnji hišni posestnik, ki skuša — na stroške najemnikov! — znaten ostanek povečati s tem, da ob vsaki priliki po možnosti zviša stanarino in štedi pri vseh izdatkih, ki bi bili v stanu napraviti hišo ugodnejšo, zdravejšo in udobnejšo.

Tako leži na ramah stanovanjskih najemnikov vse ogromno breme obresti za kapital, ki je naložen v hišah. Če se stanovalci še tako omejujejo, morajo vkljub temu razmeroma velik del svojih dohodkov žrtvovati za stanovanje. Izdatke za živila in obleko se omeji na najpotrebnejše, v največji meri se odpove raznim kulturnim potrebam in to vse zato, da ni treba biti brez strehe! Da ima to pomanjkanje za prebivalstvo strašne posledice, je tako jasno dejstvo, da ga ne more nihče več utajiti. Delavni sloji se tlačijo v najslabše luknje, samo da morejo zmagovati stanarino. To prenapolnjenje nezdravih stanovanj ima v posledici pojave, nad katerimi »boljša« družba zaničljivo vihanos, ali pa preide brez drugega na dnevni red: Fizična degeneracija, umrljivost otrok, pijančevanje, prostitucija, zločini — vse to je v zvezi s stanovanjsko mizerijo, ki povzroča ali pa vsaj pospešuje te pojave. Surovost, nenravnost, nesnaga in nezadovoljnost revežev radi katere se gotovi moralni pridigarji v kuti in uniformi pritožujejo, imajo svoj glavni izvor v skrajno neugodnih stanovanjskih razmerah, vsled katerih trpi dandanes največji del ljudstva. Smisel za red, varčevanje in domačijo, na katere polagajo gospodujoči razredi toliko važnost, se ne more razvijati v »stanovanju«, katerega najemnik je primoran, da si vzame podnajemnike raditega, da nekoliko lažje plačuje stanarino. Že ponovno se je opisovalo strašne posledice nezdravih stanovanjskih razmer. V to se tukaj ne moremo spuščati. Zadostuje naj navedba nekaterih izjavanj dunajskega vseučiliškega profesorja Philopovicha, katerega raziskavanja so jako zanimiva. Priobčil jih je v glasilu centralnega mesta za stanovanjsko reformo (Zentralstelle für Wohnungsreform) št. 14. maj 1910. Tam opisuje razmere kakor so se razvile in kapitalistične gradbe hiš v sledečem: »Delavec, ki pride utrjen domov in ne najde doma udobnosti, se napoti v krčmo in le prepogosto ima alkoholizem s svojimi pogubnimi učinki vzrok v slabih stanovanjskih razmerah. Vsled skupnega bivanja mnogih ljudi raznega spola — ki pogosto pripadajo različnim družinam — v tesnem prostoru se le prelasko izpodkoplje čut sramu in nravnosti... Trezno razmišljanje vodi nujno do zaključka, da je izguba delovne moči, nravne resnosti, zdravja in celo človeškega življenja, ki jo ljudstvo vsled neugodnih stanovanjskih razmer, tako velikanska, da povroča znatno omejitev sposobnosti. Vsled tega pomenja materielno izgubo splošnosti.«

Dvorni svetnik Philipovich je že pred več kot desetimi leti opozoril na nezno razmere na Dunaju. V tem tipičnem mestu tuberkuloze se je svoječasnoma naštelo okoli

180.000 takih oseb, ki imajo le posteljo v najemu. Leta 1900 je prebivalo 450.000 oseb (četrtina prebivalstva!) v prenapolnjenih stanovanjih. Do leta 1910 je naraslo število hiš za 3800 za 280.000 novih prebivalcev, dočim 3370 praznih stanovanj zadostovalo kvečjemu za 20.000 oseb. Prenapolnjenost je narasla na 540.000 oseb, torej za celih 90.000, najbolj seveda v takozvanih proletarskih delih mesta. Nič boljše ni drugod. V Trstu, ki je radi slučajev tuberkuloze prvo med evropskimi mesti, so stanovanjske razmere še slabše. Pa ne le v velikih mestih, temveč tudi v manjših mestih in na deželi so stanovanjske razmere neznosne. Tu popolnoma odpovni zasebni kapital. Zasebni podjetnik nima interesa na zgradbi stanovanj. Nasprotno: čim manjše je število stanovanj, tem večja je njih vrednost — za posestnika, ki dobiva iz njih tem višjo rento. Zato mu pa gre pred vsem! Raditega so mala stanovanja dražja za najemnika, ker donajajo posestniku večji profit nego velika stanovanja. Revez mora relativno mnogo več izdajati za stanovanje kakor bogatin. Vrhutega se mora revež ne le odreči raznim udobnostim, temveč tudi nase vzeti razne nevarnosti za svoje telesno in gmotno dobro. Stiska delavnih ljudi, ki ne morejo razpolagati z delovnimi sredstvi, pred vsem pa ne z zemljo na kateri žive, kriči do neba! Tisti, ki je prvi ograbil kos zemlje ter rekel: to je moja zasebna lastnina ni bil le pravi ustanovitelj moderne kapitalistične družbe kakor pravi *Rousseau* (izg. Rusó), temveč tudi največji zločinec človeštva. S tem, da je ustanovil zasebno lastnino zemlje in s tem vseh važnih proizvodnih sredstev, je nad neštevilnimi rodovi, ki so mu sledili, zagrešil največje prokletstvo, ker je s tem milijonom ljudi odvezel domovino. Globokoumna legenda svetega pisma ima v progonu prvih ljudi iz raja svoje grozno pojasnilo.

Kapitalizmu je bilo pridržano, da je pognal stvar na vrhunec. V svojih grozljivih oblikah se je razvil v Angliji, ki je materina dežela industrije. Tu se je tudi prvič pojavilo gibanje proti zemljiškemu monopolu zemljiških posestnikov. Spočetka seveda brez uspeha, tako da sta *Max* in *Engels* v svojih svetovno znamenitih spisih na podlagi mnogobrojnih uradnih dokumentov in javnih konstatacij mogla opisati pretresljive prizore iz brlogov, kjer je prebivalo milijone napol poživinjenih ljudi. Ako bi bil Dante videl te brloge, bi bil pekel pač povsem drugače opisal kakor ga je. Toda človek ni samo najhujši sovražnik človeka, temveč tudi njegov edini, prvi in zadnji prijatelj. Kjer je sila najhujša, je samopomoč najbližja! Delavno, od podjetnikov izkoriščano in od hišnih agrarcev odirano ljudstvo se je oprijelo samopomoči. To je bilo najprvo v Angliji. Tu je razredna država odpovedala vsako pomoč. Jako značilno je, da se je kolektivistična misel najprvo in najjasneje pojavila v deželi, katere prebivalstvo je med vsemi narodi najprvo storilo korak od rokodelstva k industriji, opremljeni s stroji. Industrielni kapitalizem je porodil socializem! Najprvo v obliki zadružnega socializma.

Po vsej pravici se trdi, da je bil Robert Owen (1771—1858), ženialen, dalekoviden mož človekoljubnega značaja, oče zadružništva. On je prvi teoretično utemeljil in praktično izvajal idejo zadružne samopomoči. Dasi njegove lastne ustanovitve niso bile trajne, ker je bil zadružni duh njegovih učencev in pristašev še premalo razvit in prešibek, da bi premagal nagon egoizma, so vendar učinkovale kot poskusi večjega obsega. Poleg Angleža Owena je še omeniti Francoza Josipa *Bucheza* (1796 do 1865), Charlesa *Fourierja* (1772 do 1837) in Luisa *Blanca* (1811 do 1882). V Nemčiji sta zlasti Viktor *Aimé Huber* (1800 do 1869) in Fran *Schultze-Delitzsch* (1808 do 1883) z besedo in dejanjem nastopala za razširjanje zadružne ideje.

(Dalje prihodnjič).

Velika neizgoda na morju.

V noči od 14. na 15. aprila se je v obvodju Nove Fundlandije, kjer vodijo mimo parobrodne črte iz Evrope v Severno Ameriko, potopil največji parnik sveta. Dasiravno je morje v tej okolici dobro znano in navadno ni posebno nevarno, se je tu zgodila najstrahovitejša morska neizgoda, ki nima para v zgodovini plovbe. Najnovejši parnik angleške družbe »White Star Line« (proga bele zvezde), »Titanic«, ki je bil sploh izmed vseh parnikov, ki vozijo po oceanu največji in z najsijajnejšim razkošjem opremljen, je na svoji prvi poskusni vožnji zadel ob plavajoč lednik in se pogreznil v moker grob. Dočim so prva poročila naznanjala, da so vsi potniki rešeni in da je parnik priplul v kanadsko luko Halifax, se je kasneje doznalo, da je obseg neizgode mnogo strahovitejši. Na parniku je bilo nad 2300 oseb. Teh je utonilo 1635 oseb. Rešenih je izmed potnikov I. razreda 210, II. razreda 125 in izmed potnikov na medkrovu 200 oseb. Izmed moštva so rešeni 4 oficirji, 39 mornarjev, 96 strežajev in 71 strojnikov.

Parnik je potem ko je zadel ob lednik, ostal še skoraj štiri ure na površju. Klical je potom brezžičnega brzjava druge parnike na pomoč, ki so pa vsi dospeli na mesto neizgode šele ko se je »Titanic« že potopil, ker so bili preveč oddaljeni. Parnik »Carpathia« ki je prvi došel, je vzel rešene potnike in moštvo iz rešilnih čolnov na krov. Vsi drugi parniki, ki so pozneje dospeli, so našli le še nekaj razvalin razbitega morskega velikana. Izmed ljudi niso našli več nikogar, ker jih je vrtinec za potapljačim parnikom potegnil seboj v moker grob.

»Titanic« se je potopil na skoraj najglobokejšem mestu Atlantskega morja. Izginil je v neizmerne globočine. Tam kjer se je pogreznil »Titanic«, je morje nad 4000 metrov globoko. Nedaleč od te točke je globoko celo 6080 metrov. Take globočine so vsakemu potapljaču nedostopne. V brezmejnem morskem grobu počiva na stotine ljudi.

In kaj je povzročilo strahovito neizgodo? Velika množica ljudi ni utonila vsled neznane igre naravnih sil, temveč vsled kapitalističnega zločina. Neizgoda bi se bilo moglo še zabraniti, ker je znano, da plavajo vsako leto v tem času ogromni ledeniki v tistem delu morja, kjer se je potopil »Titanic«. Vsled tega se parniki navadno ogibljujejo tega nevarnega mesta ter plujejo nekoliko bolj na jugu. »Titanic« pa je drvil naravnost v nevarnost, dasiravno je bil s signali opozorjen na plavajoč lednik. Vedeli so, da drve v gotovo pogubo, ako ne izpremene smeri vožnje — drveli so dalje.

Nevarno pot se je izbralo le zato, da doseže novi parnik rekord v najhitrejši vožnji. Da se skrajša pot za 150 morskih milj (1 morska milja = 1855 m.) in vožnja za približno šest ur, je vozil parnik skrajno severno pot. »Titanic« naj bi postal »kralj oceana«. Njegove kabine bi se polnile in od tega so dividende paroplovnih družb jako odvisne. Ismay, zastopnik družbe White Star Line, ki se je tudi vozil na potopljenem parniku, je priganjal kapitana Smitha k najhitrejši vožnji. Kapitan ni imel pravzaprav nobenih pravic na ladji in je moral storiti, kar je ukazal ravnatelj Ismay, ki je rešen. Ismay je hotel pred preiskavo pobegniti na Angleško, pridržala pa ga je komisija, ki vodi preiskavo. Seveda bi mu bilo to najbolj po godu. Vso krivdo hoče sedaj zvaliti na mrtvega kapitana, ki se ne more več zagovarjati. Oglasil pa se je dolgoletni prijatelj Smitha. Temu je Smith povedal, da morajo vsi kapitani slepo ubogati ravnatelje družbe, ker sicer so ob službo.

To neizgoda je torej v prvi povzročil kapitalističen bočin in profitaželjnost kapitalizma jo ima na vesti.

Železničarji! Zahtevajte povsod Vaš strokovni list „Železničar“.

Personalne komisije in delavski odbori

pri c. kr. državnih železnicah.

I.

Pet let je preteklo od ustanovitve personalne komisije in delavskih odborov na c. kr. državnih železnicah in sedaj poddržavljenih zasebnih železnicah. Prva funkcijska doba teh institucij starih državnih železnic poteče sedaj in nahajamo se pred novimi volitvami Izplača se, da izpregovorimo nekaj besed o vrednosti teh odborov in o sadu njih dela. Predvsem pa je potrebno, da poznamo v pravih predpisanih delokrogih teh institucij. Dotične določbe se glasijo, da je bil centralni odbor personalnih komisij in delavskih odborov ustanovljen za izražanje mnenja v splošnih personalnih vprašanjih, personalne komisije in delavski odbori v posameznih ravnateljstvih pa za posvetovanje o splošnih, toda izključno službe enega ravnateljskega okraja se tičočih personalnih zadevah. S tem je rečeno, da morajo člani personalnih komisij in delavskih odborov svoje delovanje omejiti na to, da na sejah vlagajo splošne želje in pritožbe osebja obliki predlogov, jih na sejah utemeljujejo in končno s svojim glasovanjem izrazijo, da se strinjajo s predloženimi željami osebja. Dalje ne sega njih delokrog. Personalne komisije in delavski odbori torej ne morejo s kakim sklepom določiti izpremenitve tega ali onega v razmerah osebja. S svojimi sklepi morejo le ugotoviti, da je ta ali ona izprememba želja osebja, ki jo je izpolniti. Delokrog personalnih komisij in delavskih odborov je torej zelo omejen in v danih razmerah se more presojati vrednost personalnih komisij in delavskih odborov glede na delovanje njih članov v dosedanji funkcijski dobi le iz tega vidika. Drugače stoji stvar seveda tedaj, če je za personalnimi komisijami in delavskimi odbori enotna, vse uslužbenec obsegajoča strokovna organizacija. V tem slučaju so personalne komisije in delavski odbori izraz volje celokupnega osebja. Če bi to bilo v resnici, bi se vključno ozkosročnim pravilom močno razširil delokrog teh institucij že sam ob sebi. Ker so pa železničarji razpršeni v različne organizacije, se mora stvar razmotrivati kakor je v resnici. Resnica omenjenega razmerja pa je, da si pač vsak posamezni uslužbenec želi, da bi se izvedla ta ali ona izprememba v njegovem delovnem razmerju, velika večina uslužbencev pa ni zato, da bi sodelovala pri tem. Velik del uslužbencev se namreč še ni pečal z vprašanjem, da ne zadostujejo za izpremembo obstoječih razmer le želje, temveč da je treba tudi moči, da se z izraženimi željami tudi prodre. To neveselo dejstvo moramo konstatirati in se tudi v tem slučaju nanj ozirati, ker člani personalnih komisij in delavskih odborov vsled tega ne morejo razširiti delokroga, ki jim je določen po pravih.

Večji del članov personalnih komisij in delavskih odborov so bili člani naše organizacije, in so imeli torej v prvi vrsti odgovarjati za svoje delovanje tisti organizaciji, ki jih je kandidirala in šele v drugi vrsti neorganiziranim železničarjem. V naši organizaciji se nahajajoči železničarji bodo slede sledeče konstatirali:

Vehk del naših želj je sicer neizpolnjen, toda člani personalnih komisij in delavskih odborov so zvesto in razumno zastopali želje železničarjev in v kolikor je zadostovala za njimi stoječa moč naše organizacije, so se naše želje tudi izpolnile. Da se ni vsega doseglo kar so železničarji želeli, da niso izvedeni vsi predlogi, ki so jih stavili, utemeljevali in zastopali naši člani personalnih komisij in delavskih odborov, ni njih krivda in tudi ne krivda naše organizacije. Poleg odpora državnoželezniške uprave je krivda velikega števila tovarišev, ki pač imajo želje, a ne storijo ničesar, da bi se z njimi tudi prodrla. Ta sodba velja pred vsem za delovanje članov v centralnem odboru personalnih komisij in delavskih odborov. Tu gre ponajveč za vprašanja, ki se nanašajo na izpremembo službenega razmerja, ki so za

cele kategorije, cele skupine ali pa tudi za celokupno osebje dalekosežnega finančnega pomena. Nad 1400 predlogov je bilo stavljenih tekem te petletne dobe in izvedba vseh še nerešenih želj bi pri današnjem številu osebja c. kr. državnih železnic zahtevala na milijone kron večje izdatke. Vsakemu razumnemu človeku je jasno, da se vse te želje ne morejo na enkrat uresničiti. A med njimi je mnogo nujnih želj, ki bi se jih moralo izpolniti, če bi za člani personalnih komisij in delavskih odborov bila potrebna gonilna sila enotne velike organizacije. Te je primanjkovalo in raditega se ni posrečilo doseči uspeha v vseh teh perečih vprašanjih.

Pripomniti pa moramo tudi, da je v centralnem odboru personalnih komisij in sicer v sekciji *poduradnikov* zastopala organizirano osebje le mala manjšina, dočim je večina zastopnikov pripadala nasprotnim organizacijam. Ta sestava komisije pa je povzročila, da se ni vselej enoglasno sklepalo, kar gotovo ne odgovarja interesom celokupnega osebja. Tako n. pr. je glede na odpravo izvenrednega napredovanja glasovala večina zato, da se isto še pridrži. V kolikor pripadajo člani centralnega odbora personalnih komisij naši organizaciji, se mora reči, da so z razumom, vnemo in najboljšim znanjem delovali na sejah. Dokaz zato je, da so merodajni funkcionarji državnoželezniške uprave ponovno izjavili, da so upravičene zahteve, ki jih stavi naša organizacija in ki jih zastopajo člani personalnih komisij in delavskih odborov. Tu opozarjamo le na govor železniškega ministra v parlamentu o priliki posvetovanja o 38-milijonskem predlogu lanskega leta. Da so se zastopniki državnoželezniške uprave prerili do tega spoznanja, je brezdvomno v velikem delu pripisati delu članov personalnih komisij in delavskih odborov. Dalje pa se delovanje članov personalnih komisij in delavskih odborov ni moglo razširiti. Več kot predloge staviti in jih stvarno in neovržno utemeljiti niso mogli. Tu pa so storili kar so mogli in vsled tega jim ne moremo odrekati priznanja za njih delovanje.

Žalibog pa se to dogaja od strani velikega dela uslužbencev in sicer tistih, ki niso v naši organizaciji. Članom personalnih komisij in delavskih odborov kakor tudi zastopnikom organizacije in sploh zaupnikom očita velik del neorganiziranih tovarišev to, kar je državnoželezniška uprava zakrivila na slabih življenskih razmerah železničarjev. Vsaka neizpolnjena želja, vsako poslabšanje in sploh vse kar ne ugaja, se pripiše na rovaš organizacije, personalnih komisij in delavskih odborov. »Nič se ne zgane, organizacija ne stori ničesar, socialni demokrat v personalni komisiji ali delavskem odboru si ni upal itd.« To je navadno govoričenec brezmiselnih tovarišev, ki nič ne čitajo, ne obiskujejo shodov kjer se razgovarja o njih lastnih interesih, ki pa pri vsaki priložnosti širokoustno zabavljajo čez svoje zastopnike. To je seveda zelo komoden način izraza nezadovoljnosti radi neizpolnitve ene ali druge zahteve. Pri tem seveda ni nevarnosti, da bi jih predstojniki smatrali za »kričače«. Glavni vzrok tega pojava je ta, da so ti tovariši v svoji nevednosti in lenobi mišljenja komodnega nazora, da je personalna komisija ali delavski odbor le avtomat, ki mu je treba le čakati na naznanilo želje in na migljaj člana personalne komisije ali delavskega odbora, na kar se na krožniku ponudi izpolnjena želja. Če bi ti tovariši le desetino časa, ki ga porabijo za prazno besedičenje in brezmiselnost, vporabili za sodelovanje v organizaciji, bi se gotovo za 30 odstotkov več želj izpolnilo. Vsak podjetnik, v tem slučaju državnoželezniška uprava, presoja potrebo izpolnitve zahteve vedno le iz stališča podjetniških interesov, v prvi vrsti torej interesov denarnega žaklja. Iz tega enostranskega stališča bo državnoželezniška uprava presojala zahteve uslužbencev tako dolgo, dokler je ne bo osebje prisililo k drugačnemu naziranju. Zato pa ne zadostuje le neovržna utemeljitev zahtev — ker priznanje,

da so zahteve upravičene nič ne stane — marveč je potrebno, da imajo zastopniki osebja za podpiranje svojih izvajanj zaslobo v celokupnosti osebja, organizirani v eni trdni organizaciji. Potem šele bo podjetnik računal s potrebo izvedbe stavljenih zahtev, ker drugače se mu je bati odpora osebja. S to logično mislijo pa se velika večina tovarišev dosedaj še ni pečala. Vsled tega torej pojav, da vlada v krogih neorganiziranih železničarjev globoko nepoznanje delokroga personalnih komisij in delavskih odborov.

Seveda ne konstatiramo prvič to dejstvo. Nasprotno, že pri ustanovitvi personalnih komisij in delavskih odborov smo vedeli, kakšen namen ima državnoželezniška uprava pri tem. Bili smo vedno na jasnem, da skuša železniška uprava odvrniti nevoljo osebja od sebe na personalne komisije in delavske odbore, da s tem prepreči edinstvo osebja. Namen posvečuje sredstva. Žalostno pri tem postopanju pa je, da je mnogo tovarišev šlo v nastavljeno past in treba bo še dolgoletnega prosvetnega dela, da se popravi škoda, ki jo vsled tega trpijo interesi železničarjev.

S tem posvetnim delom pa se naj intenzivno prične pri novih volitvah, ki se bližajo. Tovarišem se mora povedati, da zadene največji del krivde njih same, če se ne izpolnijo vse želje. Popolnoma zgrešeno bi bilo, če bi prepustili personalne komisije in delavske odbore njih usodi in jih označili, da so popolnoma brez vrednosti ker se ni vse doseglo. Na vsakem posameznem tovarišu je ležeče, da se razvijejo personalne komisije in delavski odbori v vpliven faktor. Za njimi mora biti močna, enotna in vse skupine in uslužbenec obsegajoča organizacija, ki smotrno in resno stremi po izboljšanju položaja osebja. Potem bo možno v kratkem času uresničiti mnoge dosedaj še neresene želje. Posamezen član personalne komisije ali delavskega odbora je velika ničla, če je sam, ali pa če je za njim le del osebja; močen in vpliven pa je, če more govoriti v imenu celokupnega osebja, če so njegove besede izraz splošne želje osebja, ki je za vsak slučaj v trdni organizaciji pripravljeno, da uveljavi svojo voljo.

Če si hočemo napraviti sodbo o vrednosti personalnih komisij in delavskih odborov na podlagi njih dosedanjega delovanja, se moramo iz njega uspehov učiti. Videli smo, da smo rinili zahteve osebja v splošnem potom smotrnega in stvarnega zastopanja za dober kos naprej, če odpošljemo nesebične in zmožne tovariše v te institucije. To pa vsled tega ker je državnoželezniška uprava morala priznati upravičenost zahtev. Videli smo nadalje, da je od leta 1907 izveden znaten del zahtev in sicer ravno toliko, kolikor je mogla doseči za personalnimi komisijami in delavskimi odbori stoječa moč organizacije.

V nadaljnjih člankih bomo podrobneje razmotrivali zahteve, ki so jih personalne komisije in delavski odbori predlagali v centralnem in lokalnem delokrogu ter izrazili naše nazore o potrebnih izpremembah teh institucij.

Deputacija čuvajskega osebja v železniškem ministrstvu.

Dne 23. marca t. l. se je na državni konferenci izvoljena deputacija predstavila c. kr. železniškemu ministrstvu, ki jo je železniški minister baron Forster osebno sprejel. V deputaciji sta bila razven članov centralne personalne komisije sodrugov *Sommerfeld* (Dunaj) in *Spielmann* (Inomost) še sodruga *Skrdla* (sev. zap. žel. Lissa), *Schleschitz* (Jesenice, drž. žel. ravnateljstvo Trst), sodrugi *Kern* (Dunaj), *Polaszak* (Podgorze) in *Brandstetter* so bili oproščeni; sodr. *Brandstetter* ni dobil dopusta. Razgovora deputacije z železniškim ministrom se je vdeležil tudi sekcijski svetnik dr. *Hermann Böss*.

Sodr. *Sommerfeld* je predložil želje čuvajev in bločno-signalnih slug ter posebej povdarjal najnujnejše vložene predloge in sicer:

1. glede na nočno doklado; 2. glede službene obleke in 3. glede službene razdelitve. V zadevi nočne doklade je železniški minister opozarjal na razmere progovzdrževalnih čuvajev na deželi, ki so baje včasih ugodne. Pri tem pa je priznal, da so razmere postajnih čuvajev, ki nimajo naturalnega stanovanja neugodne, tako da se mora podeliti nočne doklade raziskovati, kje in v koliko naj se jo podeli. Na ta izvajanja je sodr. *Sommerfeld* izjavil, da je tudi med progovzdrževalnimi čuvaji beda in stiska doma in da čuvaji, ki se jim bolje godi, tega ne morejo pripisovati ugodnim plačilnim razmeram, temveč, da so se tistim čuvajem zboljšale razmere vsled pridobitve premoženja morda potom ženitve ali pa dedščine. Raditega bi bilo le pravično, da se čuvajem brez razlike kategorije podeli nočno službeno doklado.

Glede na regulacijo plač in uvrstitev čuvajev iz leta 1908 je sodr. *Sommerfeld* izjavil, da se tudi tu ni vpoštevalo čuvajev kakor so upali in da bi se ta regulacija bila že morala izvršiti v dobi Witteka l. 1899, če bi naj služila čuvajem v prid. Tako pa so čuvaji ravno v dobi naraščajoče draginje v letih 1899 do 1908 tako zagazili v bedo, da jim uvrstitev v ugodnejše razmere ne more več nuditi nadomestila. Čuvaji sicer uvidevajo dobro voljo c. kr. železniškega ministrstva za pomoč, a od tega nimajo nikakega gmotnega uspeha, ker jim rastoča draginja vzame vsako upanje na izboljšanje njih položaja. Raditega ponovno prosijo ekscelenco, da zastavi ves svoj vpliv pri vladi za podelitev nočne službene doklade čuvajem. Železniški minister je povdarjal izboljšanja, ki se jih je tekom zadnjih pet let podelilo osebju in ki so zahtevala nad 60 milijonov kron. Želez je, da bi osebje to priznalo in da bi bilo zmernejše pri svojih vednih predlogih za izboljšanja.

Glede uniformskega vprašanja je sodr. *Sommerfeld* prosil, da se tudi v tej zadevi glede količine in kakovosti s čuvaji ne postopa drugače kot z ostalimi kategorijami slug. Čuvaji upajo, da bo to vprašanje v najkrajšem času urejeno. Železniški minister je to vzel na znanje.

Glede razdelitve službe je sodrug *Sommerfeld* opozarjal na to, da še vedno obstoje turnusi, ki so napram vedno naraščajočemu prometu naravnost nečloveški. Tudi to je železniški minister vzel na znanje.

Končno je sodrug *Sommerfeld* povdarjal željo bločno-signalnih slug in kontrolnih čuvajev za ustanovitev v poduradniško kategorijo ter navajal njih zelo odgovorno službovanje. Prosil je železniškega ministra, da se zavzema za to kategorijo. Sodrug *Sommerfeld* je nadalje omenil odvzete prevlečenih kožuhov. V tej zadevi je bil zavržen na 10. oddelek.

Ko je železniški minister vse te želje vzel na znanje in ko ga je sodr. *Sommerfeld* ponovno prosil za ugoditev željam čuvajev in bločno-signalnih slug, je bila deputacija odslovljena.

Dopisi.

Celje. Že večkrat smo se na tem mestu pečali s postopanjem tukajšnjega pristranskega postajenačelnika in njegovega trabanta skladišnega mojstra g. Soršaka. Kaj ta dva naganjata z delavstvom, posebno pa z organiziranim, presega že vse meje. Pristaše »Reichsbunda« pa čuvata in protežirata kakor svoje lastne sinove.

Na tukajšnjem kolodvoru se menja osebje kakor bučele v panju. Saj tudi ni čudno. Kdor pride sem, ne more prenašati načelnikovih šikan, pa gleda, da kmalu odide drugam. Skladiščni nadornik sodr. *Krajšek* je pred nekaj letom prišel iz Trsta v Celje z nado, da bo mogel kaj pomagati svojim starišem. Ker pa je sodr. *Krajšek* tukaj bolj domač in ker je organiziran ter delavcem in strankam prijazen, ga g. načelnik ne more trpeti. Zasedoval ga je s svojimi šikanami toliko časa, da je sodrug

Krajšek prosil za premestitev. In res nas le-ta zapušča, kar nam je vsem žal.

Skladični mojster Soršak, ki najbrž nima drugega posla kot da denuncira delavstvo, pa je nekakšen polbog za gospoda Küglerja. Za Soršakovega sina je postajenačelnik počel čakal že marsikako dolgo, samo da ga obdrži v železniški službi, ker je vnet rajhsbindler. Za koga drugega bi načelnik gotovo ne storil kaj takega.

Tukajšnji skladišni delavci imajo takozvan akord kakor po drugih večjih postajah. A s tem akordom se dela tu kakor svinja z mehomo. Čim več trpi delavstvo, tem manjši je akord, kar gotovo ni čudno, ker postajenačelnik in Soršak počenjata z njim kakor se jima zljubi. Delavce oškodujeta zato, da moreta tem lažje protežirati svoje ljubljence Rajhsbindlerje. Iz svojega tabora je imel postajenačelnik izbrana dva in sicer Krivca in Kompana, ki sta imela nalogo snažiti ogibe. Koliko se tu dela, vedo že ljudje po mestu in potniki. Največ pa bi vedeli povedati mestni postreščki. Vse delo kar sta ga ta dva imela za cel dan, opravi najpočasnejši delavec v pol dnevu. Toda služba je bila tema dvema postranska stvar. Hodila sta od ene gostilne do druge, nosila prtljago in s tem škodovala postreščkom in drugim uslužbencem. Če je pa hotel kdo drugi zanesti, sta ga nahrulila. Na zahtevo skladišnega osobja je g. načelnik končno vendarle moral poslati ta dva bratca v skladišče, kjer sta pa dobila takozvani veliki akord, dasiravno nista tam nikdar delala. Kompan že večkrat celo v službo ni prišel, ker si je moral preganjati mačka. Če pa gre kateri naših sodrugov po službenih opravkih v mesto, ali pa le po kruh, ga Soršak hitro zagradi in pelje k načelniku, kjer ni izpraševanju ne konca ne kraja in se ga vrhutega spozna precej za pijanega.

Popolnoma drugačna pa sta ta dična gospoda napram svojim ljubljencem, ki se jim smilijo če bi morali kaj delati v skladišču. Če je le možno, se jih odtegne od dela in s tem škoduje drugim delavcem na akordu, ki ga morajo krvavo služiti.

Drug ljubljencec g. načelnika, Krivec, pa je taka reva, da se včasih izjalovi načelnikova protekcija napram njemu. Revše ne zna čitati in celo svojega imena ne zapisati. Vkljub temu pa ga je načelnik postavil na mesto, kjer naj bi se izučil za vratarja. Toda možicelj je kmalu zginil s tega mesta. Slišali smo, da ga je baje odnesel prehud prepah. Sedaj se uči za lampista, da je bližje svojega ljubljenelega gospodarja in da mu ni treba predaleč hoditi če hoče koga denuncirati. Slišali smo tudi, da se ustanovi klub pijancev, kamor bodo pripadali sami izbrani rajhsbindlerji kakor Tominc, Golob, Zupančič, Kompan in drugi. (Zares pristni Germani. Heil!)

G. načelnik se kaj rad ponaša s svojo pravicoljubnostjo. Kakšne vrste pa je ta, imamo zgledov več kot dovolj. Dočim smejo rajhsbindlerji počenjati kar se jim zljubi, trpijo zato temveč drugi delavci, ki ne trobijo v načelnikov rog. Tako na primer je skladišnega delavca Filipiča kaznoval z globo treh kron radi samovoljne odstranitve od dela. Resnica pa je bila ta, da se je Filipič, ki je organiziran, poškodoval pri delu. Ker pa gospoda načelnika ni bilo v pisarni, da bi se mu bil delavec javil in ker le-ta ni mogel čakati na povratek načelnika, je odšel domov. V tem se torej kaže načelnikova pravičnost.

Kar se pa tiče akordnega gospodarstva, se bo še na drugem mestu izpregovorilo.

Delavcem pa, ki še niso člani naše organizacije, priporočamo, da se čimprej organizirajo. Čim trdnjša bo naša organizacija, tem večja bo naša moč.

Rdeča straža.

Borovnica. V tukajšnji kurilnici vladajo neznošne razmere, o katerih smo že pred nekaj časom izpregovorili par besed. Ker se pa dosedaj niso izboljšale, smo primorani, da zopet nekoliko posvetimo v ta kot.

Strojvodni namestnik Slanovic obklada

kurjače, ki vozijo z njim, s takimi izrazi, da bi se jih sramoval vsak dostojen človek. Kurjače zmerja z rekruti in jim skuša škodovati kjer le more. Za vsako malenkostno stvar, ki mu ni po volji, grozi kurjaču, *da ga bo s stroja vrgel*. Kakor se je ta »olikan« mož izrazil, je kurjač pri njem pes.

Pred kratkim pa je naletel na pravega. Spravil se je nad kurjača K. Tega je Slanovic toliko šikaniral, da je kurjač takoj ko je prišel domov, šel h kurilniškemu načelniku, da se pritoži radi surovosti Stanovica. Izjavil je, da s tem človekom ne more več voziti, raje ostane doma. Kurilniški načelnik je ustregel kurjačevi želji, ter Slanovicu dodelil drugega kurjača, čeravno ga je bilo težko dobiti, ker že vsi predobro poznajo suroveža.

Drug dan pa je Slanovic prosil načelnika, naj mu zopet dodeli kurjača K., ker se je bal, da bi le ta utegnili kaj povedati o njegovem postopanju. Kurjača pa je prosil naj ne pove ničesar, ker bi njemu (Slanovicu) utegnili to škodovati.

G. Slanovicu priporočamo, da postopa s kurjači kakor se za ljudi spodobi in ne bo mu treba trepetati radi stvari, ki bi mu gotovo ne bile prijetne. Če se ne bo kmalu poboljšal, pa bomo še nekoliko bolje posvetili v ta kot.

Pravicoljubi.

Domače vesti

Socialističnemu ženstvu!

Podpisano društvo vabi Vas, slovenske žene in dekleta, da se pridružite tudi Ve izobraževalnemu stremljenju Vaših soprogov, bratov, znancev in prijateljev socialističnega mišljenja.

Ve žene ste ravno tako potrebne poduka in izobrazbe kakor možje. Potrebna Vam je izobrazba zato, da Vas vsposobi sodelovati z možem ne samo v dnevnem boju za ohranitev golega, bednega življenja v sedanosti, marveč tudi v boju za pridobitev boljše, srečnejše, človeka vredne bodočnosti.

Ve žene ste dolžne sebi, svojim otrokom in celemu človeštvu, povspeti se z možem na enako višino duševnega napredka, sicer se zavstavi naš pohod k onim vzvišenim ciljem socializma, ki so skupni obema, tako moškemu kakor ženskemu svetu.

Ve žene ste zato tudi dolžne poiskati si pravo pot in primerna sredstva v doseg gorenjenega namena.

Podpisano društvo Vam hoče predlagati eno sredstvo in Vas zato tem potom vabi v svoje društvene prostore (Via Madonnina št. 15, III. nadstropje Delavski dom), kjer dobite natančnejša pojasnila.

Za društvo »Ljudski oder«:

Fran Skobl, m. p. Dr. Jos. Ferfolja, m. p.
t. č. tajnik. t. č. predsednik.

Terorizem v tržaški kurilnici južne železnice. Na južni železnici je uslužben kot strojni mojster vsem nepriljubljeni gospod Burc, ki je pa gojil še posebno sovraštvo do sodruha Frana Mikeca, delavca v kurilnici. Sodr. Mikec si je predrznil pred kratkim v »Železničarju« opozoriti javnost na grde razvade nekaterih gospodov in ga je baje gospod Bunc ovadil direkciji, češ, glejte ga, kaj piše v svet Kar je g. Bunc povedal, se je vzelo na zapisnik, čeravno je g. Bunc lagal kar na akord. Sodr. Mikec je bil na to poklican na »raport« in je tam izpodbil točko za točko vse Buncove laži. Toda uradnik ni hotel vzeti izpovedb Mikeca na zapisnik. Pač se je pa zgodilo, da je bil sodr. Mikec še isti dan odpuščen iz službe. Slučaj je zelo kričeč in zna vstvariti podlago za druge take slučaje, ki se lahko razvijajo v delavstvu zelo škodljivo navado. Tukaj mora naša organizacija nastopiti zelo strogo, prvič zato, da se prepereči krivica, ki se godi zoper sodruha Mikeca, drugič pa zato, da prepereči vgnezditev takih navad. Ampak še za nekaj drugega mora organizacija nastopiti. Nastopiti mora, da nauči svoje člane čutiti in misliti socialistično tudi na delu. Ni in ne

more biti dovolj, da je kdo vpisan v naše organizacije. Še manj se sme dovoliti, da bi se v naše organizacije vzgnezdili ljudje, ki bi si pridobili radi z učlanjenostjo pri naših organizacijah nekako imuneteto, da bi smeli uganjati svoje protidelavske in protičloveške akte. Upamo, da nismo pisali zastonj. Sodr. Mikec je bil razžaljen in oškodovan. Treba mu je pridobiti zadoščenje in resno je treba nastopiti proti krivcem take falotarije.

Občinske volitve na Dunaju. Pri občinskih volitvah iz 4. volilnega razreda socialni demokratje v glavnih volitvah 23. m. m. obdržali šest mandatov, v ožjih volitvah 25. m. m. pa so pridobili še tri mandate. Krščanski socialci so imeli prej 14 mandatov, socialni demokratje 7. V glavnih volitvah so sedaj obdržali krščanski socialci le še štiri mandate. Da so le-ti dobili v ožjih volitvah še 7 mandatov, imajo zahvaliti omahljivosti nemških nacionalcev, ki so v zadnjem trenutku izdali geslo: »Proti socialni demokraciji in židovstvu«. Nemški nacionalci so v ožjih volitvah dobili en mandat in sicer v prvem okraju, kjer sta bila krščanski socialci Bielhovek in nemški nacionalci Moissl. Bielhovek je torej propadel. Da so krščanski socialci pri teh volitvah izgubili le tri mandate, imajo poleg omahljivosti nemških nacionalcev zahvaliti tudi ogromnim volilnim sleparijam, ki jim na vsem svetu ni para. V tem so krščanski socialci zares veliki.

Izvoljeni so sledeči socialni demokratje:

V II. okraju: Jurij Emmerling;

- V. • Fran Domes;
- X. • Jakob Reumann;
- XI. • Florijan Hedorfer;
- XIV. • Ferdinand Skaret;
- XV. • Avgust Forstner;
- XVI. • Fran Schuhmeier;
- XX. • Leopold Winarsky;
- XXI. • Anton Schlinger.

Sijajna zmaga socialne demokracije
Sodr. Florian Gröger izvoljen. Koroško delavstvo beljaškega volilnega okraja je 24. aprila z glasovnicami temeljito odgovorilo na ostuden volilni boj vsenemške stranke in njih kandidata profesorja Angererja proti socialno demokratičnemu kandidatu. Pri nadomestni volitvi je bil namreč izvoljen socialnodemokratični kandidat sodrug Florjan Gröger s 3520 glasovi za državnega poslanca, njegov vsenemški kandidat profesor Angerer je dobil 2704 glasove in krščansko socialni kandidat Herler 436 glasov. Sodr. Florjan Gröger je torej izvoljen s 380 glasovi absolutne večine. Od lanskih junijskih volitev so napredovali socialni demokratje za 593 glasov, vsenemci kljub vsej nečedni agitaciji za borih 73 in krščanski socialci za 147 glasov.

INOZEMSTVO.

Stavkujoče delavce so postreljali. V zgornji dolini sibirske reke Lene so mnogoštevilni zlati rudniki, izmed katerih so najbogatejši last ruskega carja. Delavstvo v teh rudnikih je bilo izkoriščano do skrajnosti. Slednjič je bilo suženjske udanosti konec in delavci so stopili v stavko. Ruske oblasti niso niti z mezincem genile, da bi vplivale na poravnavo med stavkujočimi in podjetniki, pač pa so podnetile razburjenost rudarjev s tem, da so da dale aretirati voditelje stavke. Delavci so se zbrali pred jetnišnico in so demonstrirali povsem mirno proti zaporu svojih tovarišev. Nenadno je pričelo vojaštvo streljati, ne da bi dalo preje kakršnokoli svarilo. Učinek je bil strašen. Strelji so ubili 270 delavcev, 250 pa so jih ranili. Med mrtvimi je tudi 5 žen. Vojaki so porabili vse strelivo. Ruska vlada prikriva nezaslišano grozodejstvo svojih lakajev.

Železničarska stavka v Ameriki. Iz Njujorka poročajo: Mr. Stone, predsednik zveze strojevodij, naznanja na odgovor železniških direkcij, da se prične v pondeljek zjutraj na vseh železnicah zapadno od Chicaga in severno od reke Potamac stavka strojevodij. Pri stavki bo prizadetih 34.000 delavcev,

izmed katerih je 32.000 organiziranih. Dotične železnice oskrbujejo 53% prometa dežele. Zvezni poravnalni urad je ponudil svoje posredovanje in Mr. Stone hoče ponudbo predložiti delavcem.

Ameriški strojevodje. Na železnici Grand Trunk so strojevodje sklenili z družbo za tri leta veljavno pogodbo, ki jim jamči 12 do 15 odstotkov mezdnega zboljšanja.

Izpred sodišča.

Zvišanje rente vključno neugodnemu zdravniškemu mnenju. Ogibni čuvaj Štefan Višič iz Perkovića v Dalmaciji je ponesrečil 25. avgusta 1909 ker se je izpotaknil na tračnicah, si zlomil kost v členu in dobil kilo. Od tega časa ni več mogel opravljati službe kakor poprej in je bil eno leto potem v pokojen. Stanovskozadružna zavarovalnica zoper nezgode mu je po končanem zdravljenju izplačevala le 20 odstotno rento, ker je cenila zgubo delovne zmožnosti le na tretjino. Zoper to je Višič po dr. Leopoldu Katz-u vložil tožbo na rabsodišče, ter trdil, da je vsled nezgode močno oviran in da trpi na vidu in sluhu.

K razpravi rabsodišča, ki se je vršila 12. aprila t. l. je Višič nastopil dolgo pot iz Dalmacije na Dunaj, da se predstavi določenim zdravnikom v svrhu preiskave. Izvedenca profesor Pollak kot specialist za ušesne bolezni in docent Hanke kot specialist za očesne bolezni sta izjavila, da so izpovedbe tožitelja pretirane ter nista priznala zveze očesne in ušesne bolezni z nezgodo. Izvedenec dr. pl. Jagič je izjavil, da je nezgodna zavarovalnica zadostno visoko ocenila izgubo delovne sposobnosti z eno tretjino.

Napram temu je povdarjal tožiteljev zastopnik, da je renta mnogo prenizka, ker je Višič vsled nezgode za težka dela nesposoben, lažjega dela pa z ozirom na svojo predizobrazbo in vsled pomanjkanja prilike ne more dobiti. Tem gospodarskim razlogom se je pridružil tudi sodni dvor s tem, da je obsodil zavod v naknadno izplačilo 184 kron tožitelju, nadalje v izplačevanje 30 odstotne rente v znesku mesečnih K 27.61 počenši od 1. maja t. l. ter v povrnitev tožiteljevih stroškov v znesku K 99.34.

Gospodarski pregled.

Koncentracija kapitala. Razvoj kapitalističnega razreda gre danes v tej smeri, da se posamična podjetja vedno bolj združujejo v skupno podjetje, o čemer nam jasno govore akcijske družbe, karteli in trusti. Tako so že dalj časa pogajanja zastran strnitve manjših tovarnen za vžigalice v akcijsko družbo. Pogajanja so sedaj dospela na mrtvo točko, ker zahtevajo lastniki posamičnih tovarnen višjo vsoto za svoja podjetja, kakor sta jih voljna dati kreditni zavod in nižje-avstrijska eskomptna družba. Obadva denarna zavoda sta poslala zastopnika, ki se bo pogajal s tovarnarji zaradi zmanjšanja kupnine. Kadar se to posreči, bomo za eno akcijsko družbo bogatejši. In enega lepega dne bo nova akcijska družba za izdelovanje vžigalic. Čisto mirno sklenila podražitev vžigalic. Potem se pa bodo presenečeni čudili vsi tisti, ki so slepi za naraščajočo moč kapitalizma in stoje izven vrst zavedne proletarske armade, oznanjujoče in bojujoče organiziran boj proti organiziranemu kapitalu.

TEHNIČNI PREGLED

Razvoj brezžičnega brzojava. V Londonu bo 4. junija zborovala druga internacionalna konferenca za brezžični brzojav. Prva konferenca je bila pred šestimi leti v Berlinu; na njej so se zedinile vse kulturne države v mnogih vprašanjih, tičočih se brezžičnega brzojava.

Dvajset let je poteklo, odkar je nadinženir pri angleškem brzojavnem uradu William Preece napravil prve uspešne poizkuse. Ladje in bližnje otoke ob angleški obali je brez kabla brzojavno zvezal s suho zemljo.

Ako je na suhem raztegnil žico, skozi katero je zvodil močan izmenični tok, tedaj se je v žici, ki je bila na ladji ali pa na enem izmed bližnjih otokov, s telefonom natančno čutil indukcijski tok, ki se je pojavil v teh žicah. Pri velikih razdaljah se poiskusi ni obnesel. Čez pet let je prišel k Preeceu mladi italijanski inženir Guglielmo Marconi, ki je našel pri Angležu krepko pomoč.

Marconi je napravil prve skromne poizkuse v l. 1894 in 1895 na podlagi znanstvenih del profesorja Hertza iz Bonna. Od tega časa se je brezžični brzojav vedno izpopolnjeval; aparati so postajali zanesljivejši, njih delovanje se je jačilo, razdalje med postajami so se večale. Ako je treba v slučaju nezgode iz morja na obalo ali nasprotno odpošiljati poročila, se je brezžični brzojav obnesel izborno, tudi v gosti megli in hudih viharjih. Brezžični brzojav je nenadomestljiv pri oddaji poročil med postajami, ki venomer menjavajo svojo lego. Torej pri ladjah na morju, pri letalnih strojih in zrakoplovih, v vojski, pri železnicah. Akoprav se širi omrežje navadnega brzojava po vsem svetu in vežejo kabli svetovne dele, vzlic temu ima brezžični brzojav neomejeno polje za razvijanje. Mednarodni biro svetovne brzojavne zveze v Bernu poroča o postajah brezžičnega brzojava na vsem svetu sledeče: l. 1909 je bilo 508 postaj, l. 1910. že 755 in l. 1911. je naraslo število postaj na 1100. V dveh letih se je število postaj podvojilo.

Marconi je spretno uporabljal metode raznih znanstvenikov, katere so ti preizkušali v svojih laboratorijih. Pri svojih prvih poizkusih je rabil Hertzov oscillator in Branlyjevo koherer (prejemnik), ki obstoja iz majhne steklene cevi, v kateri je 96 delov trdega nikla, 3 deli srebra in 1 del živega srebra. Skozi to cev ne more noben električni tok; kakor hitro jo obžare električni žarki, prevaja tok. Ako se opilki močno stresejo, je cev zopet v starem položaju. S tem da je upeljal Marconi prejemnik v krožni tok, ki je bil preračunjen na dolžino električnih valov, je dajal brezžična znamenja na daljavo 1.6 km. Leta 1895. je izdatno izboljšal oddajalno postajo. En konec oscillatorjev je zvezal z zemljo, drugi konec je pritrdil na dolgo zračno žico. Čim višja je bila zračna žica, tem dalje se je videlo znamenje. L. 1867. so dajali znamenja na dolžino 15 km. Marconi je pozneje na mesto ene zračne žice, ki je bila pritrdjena na kak visok dimnik ali drog in je bila navpično napeta v zrak uporabljal takozvano kapacitetno ploskev, ki je sestavljena iz večjega števila žic.

Leta 1898. je Marconi zopet izdatno izpopolnil aparate brezžičnega brzojava. V naslednjem letu, ob priliki angleških pomorskih manevrov, so dajali znamenja na daljavo 200 km. Zračne žice so bile dolge 45 m. L. 1899. so prvič brezžično brzojavili z Angleškega na Francosko. Vprašanje, kako bi se dajala znamenja na vedno večje razdalje, je stalo v ospredju in je obenem opozorilo iznajditelja, da natančneje preišče prevodljivost zemlje. Pokazalo se je namreč, da je kakovost površine, suha zemlja ali voda, velike važnosti.

Marconijeve zasluge za razvoj brezžičnega brzojava so brezdvomno velike, in vsakdo jih mora brez zavisti priznati. Vendar sta se še dva druga moža močno trudila, da je brezžični brzojav danes na tako visoki stopnji. To sta profesor Braun iz Strassburga in profesor Slaby iz Charlottenburga.

Ustroj brezžičnega brzojavljenja je sledeč: na odpošiljalni postaji se nahaja antena (zračna žica ali pa lijaku podobna žična skupina). Na sprejemni postaji je ravno taka priprava. Znamenja se posredujejo na ta način, da se oddajajo elektr. valovi kot krajši ali daljši sunki, ki se na sprejemni postaji slišijo v telefonu kot krajši ali daljši šum. Pri navadnem brzojavnem aparatu se sestavljajo brzojavljene besede iz pik in črt, ki jih začrta aparat na papirju. Pri brezžičnem brzojavu sestavljajo besede iz daljšega ali krajšega šuma, ki se sliši na telefonu.

Brezžični brzojav je razširjen po posameznih deželah takole: Severna Amerika ima 243 postaj, Angleška 93, Nemčija 83, Francoska 40 in Kanada 51. Na trgovskih ladjah je vsega skupaj 869 postaj, od katerih odpade na Angleško 305, Severno Ameriko 205, Nemčijo 143, Italijo 51, Nizozemsko 35 in Francosko 31 postaj na ladjinih krovih. Vse velike bojne ladje imajo na krovu postaje za brezžični brzojav. Zelo živahen je brezžični brzojavni promet med Nemčijo in njenimi velikimi oceanskimi parniki, kadar plovejo po širokem morju. Leta 1910. se je oddalo ladjinim postajam 5192 brzojavk, ladjine postaje so oddale 6546 brzojavk, skupaj torej 11.738 brzojavk z 281.000 besedami. Za javni promet ima Nemčija 9 postaj ob obali. Velikansko postajo za brezžični brzojav je imela Nemčija v Nauenu, ki je brzojavljala na da daljavo 5 tisoč kilometrov. Pri tej postaji se je pred kratkim podrl stolp.

RAZNE STVARI.

Na poti k internacionalizmu. Da vključno šovinističnemu hujskanju tudi meščanski svet bolj in bolj vleče k mednarodnemu združevanju, izhaja iz poročila v Bruslju vršče se seje centralne komisije mednarodnih zvez. Po tem poročilu je 112 takih zvez (delavske organizacije tu seveda niso vštete), ki imajo permanenten urad. Nad eno tretjino teh zvez ima svoje sedeže v Bruslju. Iz za zadnjega leta 1910. v tem mestu se vršičega kongresa je centralni komite mnogim zvezam dal v poslopljih, ki jih je odkazala belgijska vlada, urade na razpolago; nadalje je ta komite ustanovil mednarodni muzej, ki obsega danes v 16 dvoranah 3000 predmetov, 75.000 zvezkov broječo skupno mednarodno knjižnico, mednarodni bibliografski repertorij z 11 milioni po predmetih in avtorjih klasificiranih notic in naposled mednarodni arhiv dokumentov z 10.000 mapami in 30.000 številkami. Med drugimi spisi izdaja komite mesečno izhajajočo »Revue des internationalen Lebens« in kodeks sklepov mednarodnih kongresov.

Stanovanja milijonarjev. Iz Novega Jorka poročajo o hiši, kjer se oddajajo stanovanja le milijonarjem. Stanarina znaša 1.200.000 mark. V hiši je prostor za osem strank. Vsaka soba stane na leto 4080 mark. Hiša stoji nasproti centralnemu parku in je bila dokončana šele pred kratkim, a vsa stanovanja so že oddana. Najvišjo stanarino bo plačeval senator Root, namreč 100.000 leto na leto. Stanovanja so urejena tako, da obsegajo eno nadstropje ali dve nadstropji. Stanovanja, ki se raztezajo čez dve nadstropji imajo v vseh delih stopnjice. Sobe so bogato okrašene z marmorjem in iz lesa izrezanimi okraski. Vsako stanovanje ima posebno pralnico in električne aparate za sušenje perila. Led napravljajo tudi v hiši. Pri stanovanju je všteta tudi že odškodnina za snaženje oken in sob. Sobe snažijo z električnimi salkami za prah.

Iz organizacije.

Naš društven znak.

1892 do 1912.

Dvajsetletnico je naša organizacija praznovala brez posebnih prazniških priredob. Vključno temu pa se vsi veselimo našega napredka in smo ponosni na zgradbo, ki se je razvila iz majhnega početka na trdno in mogočno organizacijo. Spomin na ta dan pa vendar moramo nuditi našim članom nov društven znak, ki naj spominja naše sobojevnike na dvajsetletno plodonosno delovanje naše organizacije.

Ta društven znak bo časten znak, po katerem se bodo spoznavali vsi naši sobojevniki, katerih življenska naloga in cilj je boj za izvojevanje boljšega, pravičnega družabnega reda.

Znak je po svoji obliki in pomenu vreden naših ciljev. — S ponosom ga bo nosi

vsak železničar kot častni znak in s tem dokumentiral, da pripada stari, dvajsetletni bojni organizaciji kot sodrug in da v njenem smislu živi in deluje.

Na rdečem polju znaka blešči napis: «Auf freier Bahn der neuen Zeit entgegen» in letnica 1892, ki je okrašen s krilatim kolesom. Ta znak se sme oddajati edino le našim članom. Dobiva se ga za sedaj z nemškim, češkim ali poljskim napisom. Naročiti ga je pri upravnštvu «Eisenbahnerja».

Glede slovenskih znakov vabimo vse krajevne skupine, vplačevalnice in člane, da ga naročijo pri tajništvu železničarske organizacije v Trstu, ulica Madonnina 15. Če pride zadostno število naročil, bomo dali znake izgotoviti tudi v slovenskem jeziku.

Članom skupine Trst II.

Naznanja se tem potom onim članom, ki niso bili navzoči pri zadnjem zborovanju skupine dne 4. m. m. sledeči sklep skupine: »Dne 1. maja se zberejo vsi službe prosti člani ob 8. uri zjutraj pri gostilni »Stadt Klagenfurt« v Via Promontorio od koder odkorakajo skupno v Via Boccaccio. Tam jih pričakujejo sodrugi južne železnice z godbo na čelu, ter se potem združeni podajo na slavnostni prostor».

Sodrugi! Spominjajte se pred leti se vsedečega praznovanja 1. maja in udeležite se letošnjega polnoštevno.

Vodstvo skupine Trst II.

Vršili so se sledeči shodi in zborovanja.

Jesenice. Dne 15. m. m. se je na Jesenicah vršil javen železničarski shod z dnevnim redom: »Zahteve železničarjev in parlament«. Poročal je sodr. Somitsch iz Dunaja.

Govornik je orisal položaj in zahteve železničarjev v letih 1905, 1907 in 1908, ter zadnje gibanje in njega uspeh.

Državnoželezniška uprava je jako počasna v izpolnjevanju koncesij, ki jih je dala 1. 1908. Vrhutega pa draginja neprestano narašča, dočim so železničarske plače ostale vedno enake, ali pa so se celo poslabšale. Ker je pa državnoželezniška uprava vedno zavlačevala izpolnitev svojih obljub, je prišlo do gibanja jeseni lanskega leta.

Nato je govornik jasno orisal razvoj in uspeh zadnjega gibanja, ter ožigosal postopanje nacionalcev in krščanskih socialcev. Za izdelanje delovnega reda je uprava rabila štiri leta. Sedaj pa, ko ga je predložila centralnemu delavskemu odboru, da ga takoj pregleda in sprejme. Delavski zastopniki pa niso bili zato in so zahtevali čas za temeljito proučevanje, ker so sumili, da hoče uprava v delovni red vriniti marsikatero neugodnosti za delavstvo. Končno je uprava morala dati potreben čas za proučevanje delovnega reda.

Glede delavskega meznega napredovanja je bilo prvotno sklenjeno triletno napredovanje po 20 vinarjev. Ravnateljstvo pa je v svojem ukazu določilo triletno napredovanje po 10 vinarjev. Naša centrala je proti temu takoj vložila protest pri železniškem ministrstvu.

Sodr. Pintar in Sauseng sta nato prevedla izvajanja sodruga Somitscha v slovenščino, nakar se je oglasilo za besedo več sodrugov.

Po zaključni besedi sodruga Somitscha je predsednik zaključil shod.

Trst. Dne 16. m. m. se je vršil v dvorani Mally, ulica Carducci 20 dobro obiskan javen železničarski shod. Dvorana je bila nabito polna. K dnevnemu redu: Železničarske zahteve in parlament« sta poročala sodruga Adolf Müller iz Dunaja in Kopač.

Sodr. Müller je raztolmačil položaj železničarjev ter pojasnil zakaj se je o železničarskih zahtevah razpravljalo v parlamentu in koliko truda je stalo, da je parlament

dovoli vsaj 38 milijonov kron za železničarje. V nadaljnjih svojih izvajanjih je poročal kaj se je dosedaj izvedlo, kar je bore malo. Povdarjal je zlasti, da so železničarji dobili ravno toliko, kolikor imajo moči v svoji organizaciji. Če hočejo kaj več doseči, se morajo bolje organizirati.

Sodruga Kopač je ožigoval služben ukaz tržaškega državno-železniškega ravnateljstva, tičoč se regulacije delavskih mezd. (Ukaz smo priobčili v zadnji številki našega lista. Ur.) Ta služben ukaz, ki pomenja poslabšanje za delavstvo, je tako nazadnjaški, da v celi Avstriji nima para. To je regulacija nazaj. Namesto, da bi se delavstvu kaj dalo, pa se mu vzame še to, kar je dosedaj že imelo.

Najsramotnejša točka tega ukaza je mezdno napredovanje. Dosedaj je bilo mezdno napredovanje določeno za profesionaliste vsaki dve leti 20 vinarjev. Po tem službenem ukazu pa napredujejo stalni in nestalni delavci vsake tri leta za 10 vinarjev, profesionalisti pa vsake tri leta za 20 vinarjev. Pri raznih dokladah kakor tudi izrednem zvišanju mezd »posebno zmognim« profesionalistom pa so protekciji odprta vrata na stežaj.

»Manj zmognene delovne moči se mora odbiti, slabo opravljanje službe in nezadovoljivo vedenje more v bodoče dotičnega izključiti iz normalnega napredovanja«. To je dobesedno navedeno v točki meznega napredovanja omenjenega ukaza. Ali razumete kaj to pomeni? Kar se pa tiče starejih delavcev, so vsled te regulacije močno prikrajšani, ker se vzame za podlago regulacije triletno napredovanje po 10 vinarjev, namesto triletnega napredovanja po 20 vinarjev.

S to »regulacijo« delavskih mezd hoče tržaško ravnateljstvo prihraniti gotove svote na škodo delavstva. To pa zato, da bi ministerstvo moglo reči: glejte kako so gospodje v tržaškem ravnateljstvu pridni, kako znajo varčevati. Izključeno pa ni, da se hoče delavstvu namenjen denar porabiti v druge svrhe.

Da se kaj takega prepreči, je potrebno, da so vsi železničarji trdno združeni v eni enotni organizaciji. Čim številnejše bodo organizirani, tem večjo moč in vpliv si bodo pridobili.

Oba govornika sta za svoja izvajanja žela burno odobravanje.

Končno je predsednik sodr. Skoblj pozivljaval železničarje, da se skrbno pripravijo na praznovanje našega delavskega praznika, prvega maja ter naznanil, da državni železničarji 1. maja ob 8. uri zjutraj skupno odkorakajo iz svojega zbirališča pri gostilni »Stadt Klagenfurt« v ulico Boccaccio, kjer jih pričakujejo južni železničarji. Od tam je skupen odhod na slavnostni prostor.

Nato je zaključil lepo uspeli shod.

Praznovanje prvega majnika v Trstu.

VSPORED:

Ob 7. zjutraj: — Budilnica, ki jo priredi po mestu godba socialistične mladine (Zbirališče sodrugov ob pol 7 v novem Delavskem domu, ulica Madonnina 15).

Ob 10. dopoldne

Javen majniški shod

na Wildijevev zemljišču (Fondo Wildi). Poroča sodr. Etbir Kristan iz Ljubljane. Po shodu sprevod po mestu.

Ob 2. pop. — Zbirališče sodrugov v Delavskem domu.

Ob 3. pop. — Sprevod z godbo na čelu na Wildijevo zemljišče (Fondo Wildi), kjer se vrši

Velika pomladanska veselica.

Glasbeni in pevski koncert, pri katerem sodeluje godba in vsi pevski zbori.

Športne zabave.

Velika loterija — 10.000 dobitkov. Vsak listek, ki stane 10 vin., dobi svoj dobitok. Veliko vrednostnih dobitkov.

Točna postrežba. — Restavracija.

Vstopnina 20 vin. brezizjemno.

V slučaju slabega vremena se vrši veselica v nedeljo, dne 5. maja.

Veselični odbor.

Častna izjava.

Podpisani Rafael Stamač, sprevodnik južne železnice v Ljubljani, sem povodom nekega govora razžalil gospoda vlakovnega revizorja Roberta Scherbauma in me je omenjeni gospod klical na odgovor. Ker sem se prepričal, da so očitjanja, ki sem jih izrekel, neresnična in brez vsake podlage, se čutim dolžan, da s tem gospoda Roberta Scherbauma javno prosim odpustanja in se mu udano zahvaljujem, da je opustil sodnijsko postopanje proti meni.

Rafael Stamač,

sprevodnik južne železnice v Ljubljani.

Izjava.

Podpisani obžalujem in preklicujem žaljive in neresnične vesti, ki sem jih govoril o jeseniških soc. demokratih oziroma kovinarski organizaciji. Izjavljam, da so od mene govorjene vesti neresnične in se zahvaljujem sodrugom, da so odstopili od tožbe.

Jesenice Fužine, dne 14. aprila 1912.

Anton Brodar,

tov. delavec.

Usebina št. 8. z dne 15. aprila 1912.

Članki: Pogled na razvoj naše organizacije. Naše pravovarstveno in podporno delovanje tekom dvajsetih let. Pogled na mednarodno železničarsko gibanje. Razprava službene pragmatike v odseku za državne nastavljenec. Iz okrožnic uradnih listov (Konec). Razvoj avstrijskih železnice v letu 1910.

Dopisi: Pieteta društva kurjačev v Gorici. Gorica. Pragersko. Trst, drž. želez.

Domače vesti: Kako se podjetniki organizirajo? Dunajske občinske volitve. Bančni kapital in industrija.

Iz organizacije: Naš društven znak. Članom skupine Trst II.

Delavske zadruge: Mesečni izkaz. Poročilo o shodih: Trst, st. Peter n/Kr. Postojna, Rakek. Borovnica, Ptuj, Pragersko, Spodnja Šiška, Logatec, Zidan most, Vižinada.

Železničarji!

Zahtevajte v vseh gostilnah, kavarnah in brivnicah strankine liste kakor: **Železničar in Zarja.**

Kavarna UNIONE - Trst

Ulica Caserma in ulica Torre Bianca

— Napičnina je odpravljena. —

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij in časnikov v vseh jezikih.

Izdajatelj in odgovorni urednik Josip Kopač.

Tiska Dragotin Priora v Kopru.

